

*Голові Спеціалізованої вченої ради
для присудження ступеня доктора філософії
в Житомирській політехніці*

РЕЦЕНЗІЯ

доктора економічних наук, професора
ПОЛЧАНОВА АНДРІЯ ЮРІЙОВИЧА

на дисертаційну роботу

ТОПИЛО Вікторії Анатоліївни

на тему «**Бюджетування у вертикально-інтегрованих структурах**»

на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 07

«Управління та адміністрування» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська
справа та страхування»

Актуальність теми дисертаційної роботи. Вертикально-інтегровані структури відіграють важливу роль в економіці України, що підтверджується їх часткою у валовому внутрішньому продукті, кількістю зайнятих, здатністю генерувати валютні надходження та поповнювати державний та місцевий бюджети. Висока концентрація фінансового, промислового та людського капіталу дає можливість інвестувати у довгострокові проекти та сприяти сталому розвитку.

Військово-політична та економічна нестабільність зумовлює перегляд наявних підходів до управління фінансами таких бізнесів, в тому числі у через поглиблення теоретичних засад, розширення методичного інструментарію та удосконалення організаційного й інформаційного забезпечення фінансового планування у вертикально-інтегрованих структурах.

Зазначене вище засвідчує актуальність обраної теми дисертації Топило В.А., коректність визначення предмета та об'єкта, мети та завдань представленого дослідження. Об'єктом дослідження є процес бюджетування у вертикально-інтегрованих структурах.

Зв'язок теми дисертаційної роботи з науковими планами, програмами, фундаментальними та прикладними дослідженнями. Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Державного університету «Житомирська політехніка» Міністерства освіти і науки України за темою «Фінансово-організаційні засади амортизаційної політики та бюджетування підприємств» (номер державної реєстрації 0121U109282), у межах якої здобувач сформував рекомендації, спрямовані на удосконалення методичного, організаційного та інформаційного

забезпечення в процесі формування та реалізації індивідуальної моделі бюджетування у вертикально-інтегрованих структурах.

Особистий внесок дисертанта в отриманих наукових результатах.

Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням, в якому особисто автором поглиблено теоретичні засади, а також розвинено методичний інструментарій та організаційні положення бюджетування у вертикально-інтегрованих структурах.

Автору належать наукові ідеї роботи, теоретичні розробки й узагальнення, обґрунтований вибір валідних методів дослідження, висновки і рекомендації, практичне впровадження результатів наукових досліджень. Внесок автора в колективні опубліковані праці конкретизовано у списку публікацій авторки. Особистий внесок дисертанта є достатнім.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові результати, висновки і рекомендації, викладені у дисертаційній роботі, є достатньо обґрунтованими, логічними та достовірними. Наукові положення, викладені в дисертації, повною мірою досліджені, про що свідчить структурна побудова та зміст роботи, значний перелік опрацьованих авторкою наукових джерел.

Поставлені завдання були розв'язані на теоретичному, методичному та практичному рівнях. Проведено критичну оцінку результатів останніх наукових досліджень з проблематики бюджетування в вертикально-інтегрованих структурах, виявлено питання, що потребують подальшого вивчення, на які і була спрямована увага здобувача. Дисертаційна робота характеризується теоретичною та практичною цінністю.

Ступінь наукової новизни результатів дисертаційного дослідження.

Оцінюючи наукову новизну дисертації доцільно зазначити, що робота Топило В.А. є комплексним та ґрунтовним дослідженням проблематики в вертикально-інтегрованих структурах в частині фінансового планування, а також містить низку обґрунтованих теоретичних положень і прикладних рекомендацій.

Досягнення поставленої у роботі мети та сформованих завдань стало можливим завдяки використанню загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, що дало змогу обґрунтувати висновки дисертаційної роботи та засвідчити можливість їх використання в подальших дослідженнях та практичній діяльності.

Обґрунтованість одержаних дисертанткою висновків та рекомендацій супроводжується опрацюванням 209 літературних джерел, зокрема монографій, наукових статей вітчизняних і зарубіжних учених, матеріалів науково-практичних конференцій, офіційних документів, інтернет-ресурсів,

офіційних статистичних даних, а також результатів здійснених здобувачем досліджень.

До наукових результатів, що сприяють поглибленню теоретичних засад, розширенню методичного інструментарію та удосконаленні організаційного й інформаційного забезпечення бюджетування у вертикально-інтегрованих структурах, на наш погляд, доцільно віднести такі:

1) запропонований порядок вибору концепції бюджетування у вертикально-інтегрованих структурах на підставі оцінки впливу системоутворюючих факторів внутрішнього середовища (управлінські, технологічні, організаційні) та зовнішнього середовища (галузеві, правові, економічні), що є теоретичним базисом створення індивідуальної моделі бюджетування, сформованої з врахуванням наявних обмежень, методичного інструментарію та структурованою у контур системи управління суб'єкту господарювання;

2) удосконалену методологічну основу модернізації системи бюджетування у вертикально-інтегрованих структурах на підставі інноваційної методології, яка є поєднанням положень системи збалансованих показників, елементів концепції загальної теорії якості та концепції стратегічних перетворень.

3) запропонований порядок формування консолідованого бюджету вертикально-інтегрованої структури із застосуванням матриці Моблі (передбачає взаємозв'язок та взаємоузгодженість трьох первинних форм: бюджету грошових коштів, бюджету прибутків та збитків, балансового листа), яка надає можливість сформувавши інформаційне забезпечення для центрів фінансової відповідальності, що відображає системний погляд на фінансові процеси на підприємстві та спрощує процес аналізу інформації консолідованого бюджету;

4) обґрунтування доцільності індивідуалізації бюджетної моделі, сформованої на основі врахування таких факторів, як організаційна структура підприємства, що містить перелік структурних підрозділів підприємства та визначає характер взаємозв'язків між ними для подальшого складання бюджетів та ідентифікації бюджетних показників; вид економічної діяльності, який враховує специфіку галузі; управлінські вимоги, що висуваються до складу та структури інформації, відображеної у бюджетах;

5) узагальнення теоретичних підходів до бюджетування та обґрунтування доцільності дослідження бюджетування з позиції процесного підходу, що дозволяє трактувати його як процес складання, узгодження та виконання бюджетів підприємства на основі попередньо сформованого інформаційного та організаційного забезпечення, орієнтований на підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства;

б) удосконалення діагностики фінансового стану вертикально-інтегрованих структур нафтогазової сфери на підставі використання методу галузевого бенчмаркінгу, що дозволило виявити причини «фрагментарного» впровадження елементів системи бюджетування на цих підприємствах та визначити характер впливу обмежувальних детермінант внутрішнього середовища та зовнішнього середовища, що надало можливість обґрунтувати необхідність впровадження інноваційних методологічних підходів до формування та впровадження бюджетування.

Повнота опублікування основних положень дисертації. Дисертаційна робота Топило В.А. є самостійною, комплексною і повноцінною науковою працею.

Основні положення і наукові результати дослідження опубліковано у 12 наукових працях загальним обсягом 5,03 авт. арк. (особисто автору належить 4,38 авт. арк.), з яких 6 – у наукових фахових виданнях України та 6 публікації апробаційного характеру в інших наукових виданнях.

Положення дисертаційного дослідження, в яких відображено наукову новизну, повністю висвітлені у зарубіжних та фахових виданнях, обговорені на науково-практичних зібраннях.

Сформульовані у дисертаційній роботі наукові результати, висновки та пропозиції належать особисто автору та складають науковий доробок. Внесок автора у роботах, опублікованих у співавторстві, належним чином конкретизовано у переліку опублікованих за темою дисертації праць. На захист дисертації виносяться виключно особисті розробки Топило В.А.

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів і рекомендацій про їх використання. Основні положення дисертаційної роботи доведені до рівня методичних розробок та практичних рекомендацій, які можуть використовуватись у діяльності представників бізнесу. Деякі результати дисертаційного дослідження використовуються у навчальному процесі Державного університету «Житомирська політехніка» при викладанні навчальних дисциплін «Фінанси суб'єктів господарювання», «Фінансовий контролінг» при підготовці фахівців за освітнім рівнем «Бакалавр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» (довідка №44-19.06/2032 від 09.11.2022 р.).

Оцінка структури дисертації. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний текст роботи викладено на 201 сторінці. Дисертаційна робота містить 44 таблиці, 30 рисунків, 8 додатків. Список використаних джерел становить 209 найменувань.

Мова та стиль викладення. Дисертація Топило В.А. написана діловою українською мовою з використанням фахової термінології у сфері

фінансів. Стиль викладення тексту в дисертації є науковим, що означає чіткість і послідовність викладення матеріалу в окремих параграфах та розділах дисертації, однозначність трактувань термінів і категорій, точність та об'єктивність оцінок на предмет бюджетування у вертикально-інтегрованих структурах.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. За результатами перевірки дисертаційної роботи Топило В.А. на наявність ознак академічного плагіату встановлено коректність посилань на першоджерела для текстових та ілюстративних запозичень; навмисних спотворень не виявлено. Виходячи з цього, можна зробити висновок про відсутність порушень академічної доброчесності.

Критичні зауваження до дисертації. Водночас хочемо висловити окремі критичні зауваження до дисертації Топило Вікторії Анатоліївни на тему «Бюджетування у вертикально-інтегрованих структурах»:

1) здобувачем приділена значна увага питанню бюджетування в вертикально-інтегрованих структурах нафтогазової сфери державної форми власності, як в Україні, так і закордоном, разом з тим недостатня увага приділена подібним структурам приватної форми власності, що дало б можливість більшою мірою розкрити вплив форми власності на вибір моделі бюджетування та її ефективність;

2) потребує більшого обґрунтування припущення та порядок здійснення прогнозування ключових фінансових показників НАК «Нафтогаз України», представлений на с. 204-207;

3) робота значно виграла б від розкриття впливу трансфертного ціноутворення та можливих конфліктів інтересів між складовими вертикально-інтегрованих структур на процес бюджетування в таких організаціях.

Зазначені вище критичні зауваження до дисертації Топило Вікторії Анатоліївни не применшують значущості одержаних нею результатів наукових досліджень, а лише окреслюють на ті сторони дисертації, які з тих або інших причин є порівняно слабшими, недостатньо обґрунтованими чи з певним недоврахуванням специфіки фінансового менеджменту у вертикально-інтегрованих структурах.

Загальна оцінка роботи, її відповідність встановленим вимогам. Враховуючи актуальність проблеми та результати проведеного дослідження, вважаємо, що представлена до захисту дисертаційна робота Топило Вікторії Анатоліївни на тему «Бюджетування у вертикально-інтегрованих структурах» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, враховує нові теоретичні, методичні і практичні підходи бюджетування у вертикально-інтегрованих структурах.

Тему дисертації розкрито у повному обсязі, визначені завдання вирішено, реалізовано мету дослідження, представлено нові наукові результати, які мають як теоретичне значення, так і науково-практичну цінність.

Наукові публікації автора Топило В.А. відображають основні положення та результати дисертації. Публікації в достатній кількості висвітлено у наукових фахових виданнях, визначених для оприлюднення положень дисертацій.

Враховуючи актуальність, наукову новизну, важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість та достовірність, а також практичну значущість сформульованих положень і висновків, дисертаційна робота на тему «Бюджетування у вертикально-інтегрованих структурах» відповідає вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а саме Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44; наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» № 40 від 12.01.2017 р. (зі змінами від 31.05.2019 р.), а її автор – Топило Вікторія Анатоліївна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Рецензент:

Доктор економічних наук,
професор, професор кафедри фінансів та
цифрової економіки
Державного університету
«Житомирська політехніка»

Андрій Полчанов

Підпис Топилова А.
Засвідчую:
Учений секретар
Житомирська політехніка
Валентина А.
16.01.2024 р.

